

Andrija Nikić u članku *Utemeljenje Hrvatskog potpornog društva (Napretka) (137.-153.)*, u povodu stote obljetnice (1902.-2002.), prikazuje nastojanja, ponajprije mostarskih franjevac, oko utemeljenja dotičnog društva. U prvom dijelu, osim o problemima vezanim za utemeljenje, govori se o kulturnoj djelatnosti, utemeljiteljima i gospodarskim idejama Društva. Zatim se pažnja posvećuje osnivanju *Hrvatskog društva za namještanje djece u zanate i trgovine – Napredak* u Sarajevu, te ujedinjenju dvaju društava pod imenom *Hrvatsko kulturno društvo Napredak*. Također se govori o osnivanju Napretkova konvikta za đake u Mostaru te ukratko o kulturno-obrazovnoj djelatnosti i značenju HKD-a Napredak Mostar za hrvatsku nacionalnu zajednicu u BiH do najnovijeg doba.

Uvodni dio rada Grge Grbešića, *Prijelazi Židova u Katoličku crkvu u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji od 1941. do 1945.* (155.-169.), posvećen je zakonskim odredbama vlasti NDH o vjerskim prijelazima, položaju Židova unutar njih te stajalištu Katoličke crkve i Biskupske konferencije prema prijelazima općenito, a poglavito dušebrižničkim dužnostima prema pokrštenim Židovima. Autor zatim, podijelivši prijelaznike u šest skupina, analizira broj prijelaznika svih konfesija od 1941. do 1945. te broj prijelaznika Židova raspoređenih po župama Biskupije. Nadalje se govori o nekim uvjetima koji su bili potrebni da bi Biskupski ordinarijat pozitivno riješio molbe za prijelaz, ali i o razlozima njihovih odbijanja. Na kraju autor raspravlja o sabirnom logoru Đakovo, pri čemu se osvrće na tvrdnje Zorana Vasiljevića o istoj temi, a govori i o protivljenju biskupa Akšamovića postojanju logora.

U posljednjem članku 52. broja, *Uzroci prekida diplomatskih odnosa između Vatikana i Jugoslavije 1952. godine* (171.-202.), Miroslav Akmadža razmatra odnos Narodnog fronta, odnosno Komunističke partije i vlade, prema Katoličkoj crkvi u FNRJ, a samim time i, na diplomatskoj razini, prema Vatikanu. Na početku se detaljno razmatraju poratni odnosi Katoličke crkve i vlade FNRJ, koji su se postupno pogoršavali, što je doseglo vrhunac s procesom i osudom nadbiskupa Stepinca. Također se govori i o djelovanju diplomatskih predstavnika – jugoslavenske vlade u Vatikanu, odnosno Vatikana u FNRJ. Pažnja je posvećena vladinu pokušaju osnivanja staleških svećeničkih udruženja te odnosu biskupa i svećenstva prema njima. Poglavito se razmatra značenje vladina osnivanja svećeničkih udruženja u vezi s odnosima s Vatikanom te sadržaj međusobnih diplomatskih nota, što je vlada uzela kao povod za prekid odnosa s Vatikanom i povećani pritisak na Crkvu u FNRJ.

Na kraju oba broja objavljeni su prikazi i recenzije stručnih knjiga, zbornika i časopisa. U 51. broju prikazano je 15 knjiga i zbornika, te 44. broj časopisa *Radovi ZPZ HAZU u Zadru*, a u 52. broju 11 knjiga i zbornika, te 2. svezak *Rasprava iz hrvatske kulturne prošlosti OPZ HAZU u Zagrebu*, i 20. broj *Zbornika OPZ HAZU u Zagrebu*. U 52. broju objavljen je i *In memoriam* preminulom o. Tomi Verešu (1930.-2002.), članu Hrvatske dominikanske provincije i suradniku časopisa *CCP*.

Ivan Majnarić

Povijest u nastavi, god. I., br. 1, str. 1.-128.; br. 2, str. 129.-316.; god. II., br. 1(3), str. 1.-273., Zagreb, 2003. i 2004.

U proljeće 2003. *Društvo za hrvatsku povjesnicu* pokrenulo je novi časopis za nastavu povijesti pod nazivom *Povijest u nastavi*. Riječ je o publikaciji koja zapravo nastavlja kontinuitet časopisa koji su postojali kao neka vrsta priručnika za nastavnike i profesore povijesti, a koji su se u Hrvatskoj izdavali i prije. Ovdje prije svega mislimo na časopis *Nastava povijesti* koji je od 1967. do 1992. u suradnji sa Školskom knjigom izdavalo *Društvo za hrvatsku povjesnicu* (prije *Savez društava*

historičara Jugoslavije), u svrhu poboljšanja nastave povijesti u Hrvatskoj. Novi časopis sličnog naslova pokrenut je iz istih pobuda i od strane istog društva, no, prema riječima glavnog urednika dr. Damira Agičića, s obzirom na to da danas ima nekoliko izdavača udžbenika povijesti, *Povijest u nastavi* se nije htjelo vezati ni uz jednog od njih; isto tako, kako ne bi bilo osporavanja u vezi s naslovom časopisa, on je promijenjen.

Od starijih časopisa takve naravi treba spomenuti i časopis *Nastavni vjesnik* koji je od 1893. do 1943., te potom od 1996. do 1998. izdavalo *Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora*, a koji je svojim sadržajem dijelom obuhvaćao i priloge koji su se odnosili i na nastavu povijesti.

Tragom tih starijih naslova i *Povijest u nastavi* u svoja tri broja, koliko ih je izašlo do sada, ide za time da osuvremeni nastavu povijesti u osnovnim i srednjim školama te postane priručnikom svakog nastavnika povijesti. Takav cilj časopisa slijedi i izbor tekstova: preko njih ponuđen je novi pristup za razradu metodičkih nastavnih jedinica, a ono što je osobito zanimljivo i hvalevrijedno jest činjenica da su autori većine tekstova upravo oni kojima je to i namijenjeno, nastavnici i profesori povijesti koji vrlo često samoinicijativno šalju uredništvu svoje radove, često s temama iz zavičajne povijesti koje obrađuju zajedno s učenicima u različitim radionicama i projektima, pružajući tako primjer ostalim kolegama za svakidašnje obogaćivanje nastave. Osim toga, uza znanstvene radove, stručne i pregledne članke, izvješća sa stručnih seminara, prijevode dijelova stručnih knjiga, na kraju svakog broja nalazi se opsežno poglavlje s ocjenama i prikazima recentnih izdanja iz područja povijesnih znanosti, kao i informacije o djelovanju različitih stručnih udruga i radionica. Taj dio osobito je važan za nastavno osoblje, za njihovu upućenost u najnovija historiografska zbivanja koja mogu na svoj način primijeniti i tijekom same nastave.

Do sada su objavljena tri broja časopisa i svi su koncipirani na isti način: u prvom dijelu objavljuju se članci, izvješća i prijevodi, a na kraju kao posebne cjeline izdvojene su rubrike *Ocjene i prikazi* te *Institucije i udruge*.

U prvom broju *Povijesti u nastavi*, nakon uvodnika, objavljen je Dodatak Preporuci Vijeća Europe o nastavi povijesti u 21. stoljeću, u kojemu se, među ostalim, govori o ciljevima nastave povijesti u 21. stoljeću, njezinoj europskoj dimenziji, programskom sadržaju, metodama proučavanja, usavršavanju nastavnika, komunikacijskim tehnologijama itd. Slijedi članak Snježane Koren *Manjine u hrvatskim udžbenicima povijesti i zemljopisa* (15.-35.), što je prvi iz niza članaka u kojima se analiziraju udžbenici. U istom broju objavljeni su još i članci *Ban Khuen Héderváry – značenje i utjecaji* (37.-47.) Stjepana Matkovića, *Misliti i razumijevati Europu* (73.-79.) Marice Karakaš, *Muzej u nastavi* (49.-52.) Ivke Pavičić, *Rimljani u Sesvetama* (61.-64.) Suzane Pešorde, gdje se radi o samostalnom istraživačkom radu učenika Srednje škole Sesvete; slijedi izlaganje na znanstvenoj tribini Kornelije Jurin-Starčević *Osmanska Slavonija i Srijem u regionalnoj povijesti* (65.-72.) te poglavlje iz knjige Roberta Stradlinga *Nastava europske povijesti 20. stoljeća "Muzeji"* (53.-60.).

U drugom broju, izašlom u jesen 2003., donosi se pet izlaganja s Međunarodnoga stručnog seminara o nastavi povijesti u Hrvatskoj i Europi, održanog u travnju 2003. u Zagrebu, na kojemu su sudjelovali predavači iz inozemstva te domaći autori udžbenika povijesti, znanstvenici i sveučilišni profesori. Uz pozdravnu riječ Alison Cardwell, direktorice Odjela za nastavu povijesti u Vijeću Europe (135.-139.), donose se izlaganja Damira Agičića *Nastava povijesti u Hrvatskoj* (140.-148.), Marija Streche *Udžbenici i nastava povijesti u Hrvatskoj i kako se uključiti u proces oblikovanja nove intelektualne i kulturne geografije Europe* (149.-154.), Snježane Koren *Promjene u nastavnom planu i programu za osnovne škole u Republici Hrvatskoj tijekom posljednjeg desetljeća* (155.-163.), Pétera Biharija iz Budimpešte *Nastava povijesti i povijesni kurikulumi – mađarski primjer* (164.-169.), Allana McCullyja s ulster-

skog sveučilišta u Sjevernoj Irskoj, *Odgovori nastave povijesti na podijeljeno društvo: primjer Sjeverne Irske* (170.-179.), te izvještaji četiri radne grupe koje su djelovale na seminaru (180.-187.).

Osim tih izlaganja, u ovom broju časopisa objavljeno je i nekoliko stručnih članaka i članaka iz metodike povijesti koji pružaju zanimljive primjere i poticaje nastavnicima povijesti, to više što su autori većinom upravo njihovi kolege. Takvi su članci *Zavičajna, terenska i projektna nastava* (189.-194.) Ane Kirinčić iz osnovne škole u Krku; *Projekt Rimski zid*, u kojem se opisuje međunarodni projekt koji je iniciralo Vijeće Europe a u njemu sudjeluju učenici Osnovne škole "Klana" (195.-200.), Tinke Morović; *Stradanje Podunavskih Švaba potkraj Drugoga svjetskog rata i u poraću* (201.-214.) Katicice Degmečić, u kojem se govori o projektu koji istražuje masovna stradanja Nijemaca diljem Europe, a u koji su uključeni učenici III. gimnazije iz Osijeka; *Kriteriji za ispitivanje nastavnih materijala za društvene znanosti: njemački primjer* (215.-219.) Verene Radkau i Liesa Sercua, što je poglavlje iz knjige "National helpdesk for intercultural learning materials: a guideline", Parel, Utrecht, 1999., te radovi Nataše Štefanec *Škola za slavenske i istočnoeuropske studije u Londonu: The School of Slavonic and East European Studies (SSEES)* (221.-227.) i Tvrтка Jakovine *Psihotik na konju ili sojetlost hrvatskog naroda – Projekt o europskoj dimenziji u nastavi povijesti Vijeća Europe, Konferencija o 1848. u europskoj povijesti*, Braunschweig, Njemačka (228.-234.).

U trećem broju *Povijesti u nastavi*, odnosno prvom broju iz 2004. godine, donosi se izvješće i nekoliko izlaganja sa seminara o Danu sjećanja na holokaust i nastavi povijesti 20. stoljeća koji je održan u siječnju 2004. u Zagrebu. Redom su objavljeni: *Izvešće sa seminara Dan sjećanja na holokaust i sprečavanja zločina protiv čovječnosti i Učenje povijesti 20. stoljeća* (9.-36.) Snježane Koren, u kojima se donose sažeci plenarnih izlaganja, izvješća radnih skupina te zaključci i preporuke; zatim *Obraćanje sudionicima seminara* (37.-39.) Nataše Jovičić iz Javne ustanove Spomen područje Jasenovac; *Genocid nad Židovima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* (40.-50.) Ive Goldsteina; *Položaj i stradanja koprivničkih Židova 1941. godine* (52.-54.) Lidije Vranar; *Smjernice za učenje i poučavanje o holokaustu te obilježavanje Dana sjećanja na holokaust i sprečavanja zločina protiv čovječnosti* (57.-62.) Ingrid Jurele-Jarak; *Novi stalni postav Memorijalnog muzeja Spomen područja Jasenovac i uvođenje obilježavanja Dana sjećanja na holokaust i sprečavanje zločina protiv čovječnosti* (63.-67.) Rosane Ratković; *Povijest 20. stoljeća u kurikulumu povijesti u Hrvatskoj. Kakva bi trebala biti i kakva jest naša nastava povijesti i zašto je 20. stoljeće najvažnije* (68.-76.) Tvrтка Jakovine; *Primjer Hrvatske u razvijanju udžbenika povijesti doadesetog stoljeća* (77.-96.) Julijane Jahn-Babić i *Reading a neighbourhood history. Where are the Italians in the textbooks?* (97.-111.) Heike Karge.

Osim tih izlaganja, u ovom broju nalazi se još nekoliko radova o nastavi povijesti i izobrazbi nastavnika, kao i nekoliko članaka iz metodike nastave povijesti te radova o novim historiografskim istraživanjima i seminarima. To su radovi Snježane Koren (*Svrha i ciljevi suvremene nastave povijesti*, 142.-157.), Nevena Budaka (*Obrazovanje nastavnika*, 158.-163.), Lorande Miletić i Nataše Jurić-Stanković (*Dramske metode u nastavi povijesti*, 177.-182.), Suzane Jagić, Sonje Poljak, Nataše Roginek i Draženke Stančić (*Projektna nastava Dani kruha*, 183.-194.), Slavice Ćosić (*Zavičajna projektna nastava: Prosvijećeni apsolutizam u Čepinu. Ivan Kapistran Adamović – Čepinski (1726.-1808.)*, 195.-198.), Vlatka Čakširana (*Eko-povijesna radionica Stari gradovi – utvrde na našim rijekama*, 199.-204.), Tvrтка Jakovine (*Hladni rat nije počeo konferencijom na Jalti! Vijeće Europe, Projekt o europskoj dimenziji u nastavi povijesti, Simpozij o "1945."*, Jalta, Ukrajina, 2.-4. listopada 2003., 205.-213.), Igora Dude (*Povijest dokolice za početnike*, 214.-221.) i Filipa Hameršaka (*The Face of Battle Johna Keegana i obraz (hrvatske) vojne povijesti*, 222.-239.). Od radova objavljenih u ovom broju zbog njegove aktualnosti posebno treba istaknuti tekst slovenske autorice Danijele Trškan *Matura, odnosno vanjsko ocjenji-*

vanje iz povijesti u Sloveniji (164.-176.), vezan za temu uvođenja državne mature, kao i znanstveni prilog o proslavljanju Međunarodnog dana žena u Hrvatskoj Ide Ograjšek *Osmi mart – Međunarodni dan žena* (112.-141.).

O koristi časopisa možda bi najbolje mogli govoriti sami nastavnici i profesori povijesti, no podaci o broju pretplatnika koji raste iz mjeseca u mjesec, kao i samoinicijativni prijedlozi njegovih glavnih korisnika o radovima koje bi htjeli vidjeti na njegovim stranicama, govore o interesu stručnoga kadra za takav, za sada jedini povijesni časopis u Hrvatskoj, koji može služiti kao priručnik, a ujedno i obogatiti svakidašnju nastavu.

Tihana Luetić

Gazophylacium. Časopis za znanost, umjetnost, gospodarstvo i politiku, god. 8, br. 3.-4., Zagreb, 2003., 116 str.

U izdanju Udruge za očuvanje, obnovu i korištenje kulturnog blaga – Pinta, objavljen je broj 3.-4., osmoga godišta časopisa *Gazophylacium*. U njemu je objavljeno 14 znanstvenih i popularnih članaka koji obuhvaćaju široki raspon tema, s naglašenom komponentom interdisciplinarnosti.

U uvodnom radu *Medicinski fakulteti, liječnička društva i prve hrvatske liječnice* (5.-22.), Biserka Belicza opisuje borbu žena za pravo na stručno sveučilišno obrazovanje na medicinskim fakultetima, a kako bi stekle akademski status i zvanje "doctor medicinae universae", te pravo na obavljanje liječničke prakse. U prvom dijelu rada autorica iznosi najstarije spomene liječnica iz hrvatskih krajeva, koji potječu iz 14., 16., i 18. stoljeća. Drugi dio obuhvaća razdoblje 18. i 19. i prvog desetljeća 20. stoljeća, a naglasak je na pokušajima otvaranja medicinskih škola i fakulteta u hrvatskim krajevima. Na taj način autorica razjašnjava razloge obrazovanja prvih hrvatskih liječnica na stranim sveučilištima. U posljednjem dijelu rada ilustriraju se stajališta *Sbora liečnika kr. Hrvatske i Slavonije* prema pojavi prvih diplomiranih liječnica, njihovu školovanju, statusu i radu.

Sljedeći je rad *Zanimljivosti o broju 13* (23.-26.) Nenada Trinajstića. U njemu autor, čije je prezime izvedeno iz tog (ne)sretnog broja, iznosi nekoliko zanimljivosti o broju 13 na primjerima iz povijesti, mitologije, kršćanstva, glazbe, književnosti, filma, kemije. Također navodi primjere triskaidekafobije i triskaidekafilije kao posljedice suvremenog praznovjerja.

Kao povod pisanju članka *Ostvarenost žene promatrana kroz lik svete Klare Asiške* (27.-34.) autor Tomislav Zdenko Tenšek ističe 750. obljetnicu smrti sv. Klare te obilježavanje "Klarine godine" (11. kolovoza 2003. – 11. kolovoza 2004.). Kao glavna nit vodilja u radu se prožimlje povezanost sv. Franje i sv. Klare, a pogotovo utjecaj sv. Franje na razvoj Klarine duhovnosti. U prvom dijelu rada autor na temelju djela Tome Čelanskog, autora životopisa sv. Franje i sv. Klare, opisuje Klarino djetinjstvo, mladenaštvo te njezino rano poznanstvo sa sv. Franjom. U drugom dijelu rada naglasak je na nekim osnovnim značajkama njezina duhovnog puta.

Ivan Ptiček autor je članka *Program opravdanosti organiziranja poduzetničke zone (primjer izrade)* (35.-43.). Analizira se mogućnost pokretanja poduzetničke zone u suodnosu lokalne samouprave i investitora, te se iznosi detaljni teoretski primjer organizacije osnivanja i razvoja takve zone. Pažnja je poglavito usmjerena nizu uvjeta neophodnih za realizaciju takvog pothvata. Članak je popraćen nizom tabličnih prikaza o etapama projekta.

Ljiljana Mokrović u radu *Ivan Perkovac (1826.-1871.)* (44.-50.) iznosi podatke o tom istaknutom političaru, novinaru, piscu i drugom po redu tajniku Matice hrvatske. Ukratko se osvrće na njegovo političko djelovanje u sklopu Narodne stranke i zasjedanja Hrvatskog sabora 1861. i 1865. go-